

Малов Д. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТУ ЦІННОСТІ / VALEURS У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

На сучасному етапі розвитку лінгвістики все більше уваги приділяється проблемі, що пов'язана з національно-культурною специфікою мов, з національною своєрідністю образу світу лінгвокультурних спільнот. Цій проблемі присвячено праці зарубіжних та вітчизняних лінгвістів [1; 3; 4; 5; 6]. Актуальність дослідження зумовлена інтересом до моделювання концептуальної картини світу в політичному дискурсі з урахуванням культурної, етнічної та соціальної специфіки.

Дослідженням концептів у різних лінгвокультурах присвятили свої праці С. Г. Воркачов (2001), В. І. Карасик (2004), Д. Ю. Полініченко (2004) та ін. Термін “концепт” не має однозначних трактувань, у зв'язку з чим сформувався два основні підходи до його вивчення: лінгвокогнітивний (А. П. Бабушкін, О. С. Кубрякова, І. А. Стернін) та лінгвокультурологічний (Н. Д. Арутюнова, А. Вежицька, С. Г. Воркачов, Д. С. Ліхачов, Ю. С. Степанов, В. І. Шаховський).

У рамках лінгвокогнітивного підходу концепт визначають як “інформаційну структуру свідомості, різносубстратну, певним чином організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого” [7, 256]. Це визначення акцентує увагу на універсальності формування концепту в людській свідомості та передбачає розгляд концепту як ментального утворення.

Лінгвокультурологічний підхід, яким ми послуговуємось у процесі дослідження, передбачає розуміння концепту не тільки як ментального утворення (лінгвокогнітивний підхід), але й як маркованого етнокультурною специфікою [1, 70]. Таким чином, у дослідженні ми розуміємо концепт як динамічне явище, оскільки його зміст та взаємодія з іншими концептами залежать від змін у культурі та, відповідно, масовій свідомості [10, 485]. Таке положення дозволяє враховувати у процесі концептуального аналізу політичного дискурсу залежність значень слів, що вербалізують концепт, від мовної політики, вплив якої виявляється у контексті. Окрім цього, компонентний та концептуальний аналізи надають змогу виявити ідеологічний компонент, а також деформації, що накладаються на семантику слів у конкретній лінгвокультурі.

Отже, одиницею моделювання світу у політичному дискурсі є лінгвокультурний концепт – “складне багатовимірне ментальне утворення, що включає образно-перцептивний, поняттєвий та ціннісний компоненти” [3, 100; 4, 109.]. Ці компоненти є, на наш погляд, взаємообумовлюючими в конструюванні структури концептів конкретної національної спільноти. Однак у політичному дискурсі ціннісний компонент є провідним, оскільки він формується в умовах історичних та політичних подій, вербалізуючись за допомогою мовних засобів домінантних контекстуальних змістів, що нашаровуються та закріплюються у структурі концепту.

Мета статті – виявити лінгвокультурні особливості концепту “цінності” / “valeurs” у політичному дискурсі України (Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко) та Франції (Ніколі Саркозі, Сеголен Рояль).

Завдання статті:

- виділити ціннісні доміанти, що функціонують у політичному дискурсі Франції та України;
- проаналізувати обраний концепт з позицій теорії концептуального поля;
- здійснити зіставний аналіз концептів “цінності” та “valeurs” у політичному дискурсі України (Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко) та Франції (Ніколя Саркозі, Сеголен Рояль).

Матеріалом дослідження слугують політичні промови Віктора Ющенка [11], Юлії Тимошенко [12], Ніколя Саркозі [13] та Сеголен Рояль [14] за 2007 рік, що розміщені на офіційних сайтах цих політиків.

У висловленнях, що містять лексему “цінність” у політичному дискурсі України (Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко), виявлено такі цінності (кількісний показник наведено у круглих дужках) (див. Таблиця (1)).

У політичному дискурсі Віктора Ющенка значна увага приділяється державним цінностям: *демократичні цінності, національні цінності, цінності Європи, цінності ОБСЄ*. Щодо Юлії Тимошенко, то у її політичному дискурсі не виявлено ціннісних доміант.

Спільним у функціонуванні концепту “цінності” у дискурсі політичних діячів України є прагматичний компонент, що виявляється в орієнтації на внутрішньополітичні та зовнішньополітичні відносини, при цьому внутрішньополітична прагматична орієнтація концепту “цінності” полягає у підтримці політиками демократичних та національних цінностей, зовнішньополітична – у прихильності до цінностей Європи.

Ядром концепту “цінності” у політичному дискурсі Віктора Ющенка та Юлії Тимошенко є лексема “цінність”. У політичному дискурсі Віктора Ющенка ближньою периферією цього концепту виступають *демократичні цінності, національні цінності, цінності ОБСЄ*. Інші способи вербалізації концепту “цінності” (*святині, державність і свобода людини, людське життя, гуманізм* і т.д.) у його дискурсі належать до дальньої периферії. Що стосується Юлії Тимошенко, то у її політичному дискурсі концепт “цінності” розподіляється рівномірно та не має ціннісних доміант.

Т а б л и ц я 1

**Способи вербалізації концепту “цінності” у політичному дискурсі
Віктора Ющенка та Юлії Тимошенко**

<u>Віктор Ющенко</u>	<u>Юлія Тимошенко</u>
Демократичні цінності (6)	Родинні цінності (1)
Національні цінності (2)	Цінності життя (1)
Цінності неподільної Європи (3)	Демократія, справедливість і добро (1)
Цінності ОБСЄ (2)	Цінності майдану (1)
Цінності і святині (1)	Європейські цінності (1)
Державність і свобода людини (1)	Моральні цінності (1)
Людське життя (1)	Духовні цінності (1)
Гуманізм (1)	Національна українська самоідентичність (1)
Національний храм і соборність (1)	Прозахідні цінності (1)
Свобода та справедливість (1)	Просхідні цінності (1)
Боротьба проти антисемітизму (1)	
Спільні цінності (Європа та Україна) (1)	

Зазначимо, що концепт “цінності” у дискурсі Віктора Ющенка здебільшого

функціонує у значенні політичних цінностей (*демократичні цінності, цінності неподільної Європи, цінності ОБСЄ, державність*), тоді як у політичному дискурсі Юлії Тимошенко функціонування зазначеного концепту орієнтовано на соціальну та духовну сферу (*родинні цінності, цінності життя, справедливість, добро, духовні та моральні цінності*).

Аналіз прикладів, які містять лексему “*valeur*” у дискурсі політичних діячів Франції (Ніколя Саркозі, Сеголен Рояль), виявив, що концепт “*valeurs*” слугує для позначення нижче наведених цінностей (див. табл. (2)).

Т а б л и ц я 2

**Способи вербалізації концепту “*valeurs*” у політичному дискурсі
Ніколя Саркозі та Сеголен Рояль**

<u>Ніколя Саркозі</u>	<u>Сеголен Рояль</u>
Універсальні цінності (5)	Праця (75)
Праця (2)	Універсальні цінності (27)
Моральні цінності (2)	Фундаментальні цінності (16)
Заслуга (2)	Цінність братерства (13)
Справедливість (2)	Свобода (11)
Інтелектуальні цінності(1)	Рівність (7)
Виховна цінність спорту (1)	Соціалістичні цінності (6)
Повага до прав людини (1)	Людська цінність (4)
Винагорода (1)	Жіноча цінність (4)
Зусилля (1)	Екологічні цінності (4)
Любов (1)	Солідарність (3)
Свобода (1)	Демократія (3)
Демократія (1)	Політичні цінності (2)
Професіоналізм (1)	Права людини (2)
Обслуговування у лікарні (1)	Справедливість (2)
Відкритість лікарні (1)	Соціальне досягнення (2)
Лікарня (1)	Цінність робітників (1)

Ядром концепту “*valeurs*” у політичному дискурсі Ніколя Саркозі та Сеголен Рояль є лексема “*valeur*”. До ближньої периферії концептуального поля цінності у політичному дискурсі Франції належать *цінності праці, універсальні цінності*. У дискурсі Сеголен Рояль до ближньої периферії можна віднести також *фундаментальні цінності, цінності братерства, свободи, рівності, соціалістичні цінності*. До дальньої периферії належать *екологічні цінності, інтелектуальні цінності, політичні цінності, справедливість, свобода, любов, демократія* та інші.

Як засвідчив контекстуальний аналіз речень, що містять лексему “*valeur*”, концепт “*valeurs*” орієнтований здебільшого на соціальну сферу у політичному дискурсі представників французької лінгвокультури (Ніколя Саркозі, Сеголен Рояль). Серед домінуючих цінностей у дискурсі політичних діячів Франції чільне місце посідають *універсальні цінності, а також цінності праці*.

Функціонування концепту “*valeurs*” у соціальному аспекті засвідчує прихильність французів до прав і свобод людини, до її цінностей (*valeur travail, valeurs morales, valeurs intelletuelles, valeur éducative du sport, valeur de fraternité, valeurs universelles*), тоді як українські політичні діячі, здебільшого Віктор Ющенко зосереджує свою увагу на національних інтересах та пріоритетах держави (*національні цінності, державність і свобода людини, демократичні та європейські цінності, прозахідні цінності, просхідні цінності, національна українська самоідентичність*). Функціонування концепту

“цінності” / “valeurs” у політичному дискурсі України та Франції демонструє ступінь становлення держави. Так, французи зосереджують увагу на розвитку соціальної сфери, що поліпшує життя людини, тоді як українські політики декларують в основному цінності політичні, такі, що спрямовані на розвиток державних відносин в аспекті зовнішньої та внутрішньої політики.

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження ми намагались розкрити глибинний зміст мовних форм вираження ціннісних уявлень та порівняти функціонування концептів “цінності” та “valeurs” у політичному дискурсі України та Франції з позицій лінгвокультурології. У результаті дослідження виявлено найбільш важливі цінності з їх суб’єктивними інтерпретаціями та асоціаціями у політичному дискурсі України (Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко) та Франції (Ніколя Саркозі, Сеголен Рояль); на основі аналізу цих цінностей зроблено висновки про сталість відповідності певного культурного наповнення конкретному знаку мови у політичному дискурсі України та Франції.

Встановлено, що концепт “цінності” / “valeurs” у політичному дискурсі представників різних лінгвокультур (України та Франції) має різне смислове навантаження та інтерпретується по-різному. Це пов’язано з характером промов політичних суб’єктів, а також із соціокультурними особливостями сприйняття дійсності. Теоретична значущість статті полягає у тому, що результати дослідження роблять внесок у вивчення лінгвокультурної специфіки функціонування концептів у політичному дискурсі, тому дослідження слід вважати певним кроком у розвитку концептуального аналізу політичного дискурсу, однак проблема функціонування концептів у різних лінгвокультурах потребує більш глибокого вивчення, оскільки відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації.

Л і т е р а т у р а :

1. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // НДВШ, 2001. – № 1. – С. 64–72.
2. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Тойн ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Иная ментальность / В. И. Карасик, О. Г. Прохвачева, Я. В. Зубкова, Э. В. Грабарова. – М. : Гнозис, 2005. – 352 с.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
5. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М.: Наука, 1987. – 261 с.
6. Полинченко Д. Ю. Концепт “язык” в английской паремиологии / Д. Ю. Полинченко // Язык, сознание, коммуникация. – М. : МАКС Пресс, 2004. – Вып. 26. – С. 83–90.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
8. Чудинов А. П. Политическая лингвистика: учеб. пособие / А. П. Чудинов. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 256 с.
9. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2004. – 326 с.
10. Чернова О. Е. Труд / О. Е. Чернова // Антология концептов. – М. : Гнозис, 2007. – С. 484–497.
11. Президент України Віктор Ющенко. Промови [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/news/scrolls/news_11_1.html.
12. Тимошенко Юлія. Виступи й звернення [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tymoshenko.com.ua/ukr/exclusive/speeches-appeals/>.
13. Ensemble tous devient possible. Discours [електронний ресурс]. – http://www.sarkozy.fr/press/index.php?lang=fr&cat_id=3.
14. Ségolène Royal. Discours et interviews de Ségolène Royal [електронний ресурс]. – <http://www.desirsdavenir.org/category/rubriques/s-gol-ne-royal/discours-et-interviews>.